Dítě.

Obyvatelé Sechalny, již právě byli z lóží povstali, aby znovu dali se do lopotné práce polní, velice se polekali, když zaslechli z dáli tlučení na buben.

"Byli by to Turci?" tázal se starosta svého bratra.

"Vím já?" odvětil tento, nastavuje uši.

"Hoří na Philokali oheň?"

"Neboří."

"Eh, potom to nebudou Turci," pravil starosta, sama sebe upokojuje a obouvaje na nohy zlatem vyšívané střevíce.

Ale víření bubnů bylo čím dále tím zřetelnější a živější.

"Přece to budou jenom Turci, celé vojsko", poznamenal krátce potom jeho bratr, i svolav na zemi ležící čeleď domácí, pravil jim: "Hej, ženy, chaso a děvčata, vstávejte, musíme se na útěk dáti,.... Turci se blíží," dodal poděšen.

V tom okamžiku zněl už dědinou křik: "Turci! Turci!...." i nastal nepopsatelný křik, bouchání dveřmi, štěkání a vytí psů, pláč kojenců a malých dětí, v to pak mísil se nářek žen a povzbuzující hlasy mužů.

Ženy, jež byly na chvat všecko měděné domácí náčiní do studní naházely, následovaly polonahé muže s dětmi v náručí; odrostlejší dívky oblekly na sebe co měly nejlepšího a co jen o slavnostech brávaly.

Brzy byli všickni obyvatelé z celé vsi v domě a na dvoře starostově shromážděni a tázali se, co dělati.

"Turci, troufám, to nejsou, než půjdeme se podívat, jsou-li to přátelé, či nepřátelé", pravil starosta.

"Tož tedy ku předu!" zvolali všickni, i popadli jedni svoje sukovice, druzí svoje pušky a táhli na východ ven z dědiny, provázeni ženami a dětmi.

Když vesničané k mostu došli, spatřili ku svému ustrnutí a zděšení při prvních paprscích zory tureckou jízdní četu stupňovitě rozestavenou na svazích Sv. Jiří a sice na levo až k Andravidě a na pravo podél celého pobřeží až ku starému klášteru sv. Athanáše.

• • •

Jak známo, ustoupili hned při vypuknutí povstání všickni v osadách na rovině ležící Turci k vůli bezpečnosti do tvrze Patorské, čníce odtud často výpady, přepadajíce a plenice dědiny, co neozbrojení a válčení neznalí řečtí venkované při každém jich blížení hned na útěk se dávali.

Na vyčnívající části západního výběžku Olenoského pohoří stál klášter, jména jsme se už dověděti nemohli, jehož však kaluděrové (mniši), jakmile jen zpozorovali, že Turci zamýšlejí podniknouti výpad do osad na rovině, sedláky o tom zpravovali tím, že zaněcovali ohromný oheň na štítě té daleko viditelné hory. Nejednou probudilo v noci volání: "Oheň hoří na Philokali!" ospalé obyvatele, kteří pak poděšeni svoje příbytky opouštěli a na útěk se dávali, aby útočiště hledali buď v lese zvaném Drosselí nebo na pevnosti Chlomatsi.

• • •

Jakmile vesničané Turky spozorovali, chtěli se po silnici vzdáliti. Ale byli hned zpozorováni a hned také důrazně pronásledováni a rozptýleni po hrudnatých, ještě nevzdělaných polích a proto pustili se směrem k Drosselí, hornatému to lesu, jenž porostlý jsa ostružím a jiným hustým hložím nepřekonatelné překážky musil v cestu klásti jízdnímu oddílu tureckému.

Ženy s kojenci v náručích, bosé malé děti, mladé dívky, jen chatrně oblečené a s rozpoutanými vlasy, pobíhaly sem a tam křížem krážem trním a přes hrubé hroudy, zanechávajíce za sebou celé kusy svého oděvu na trní a rozdíraly si nohy, aby jen ušly tenatům divokých, po kořisti lačnících Turků.

Starci a stařeny, jejichž slabé nohy se spočovaly dále je nésti, ohýbali, jen aby smrti ušli, kolena před blížícími se, divoce očima koulícími Turky, sasypávajíce je takořka zvučnými tituly vezírů, ano i sultánů.

Někteří se schoulili do ostružin a jiných hustých křovin v naději, že smrti nebo zajetí ujdou, ale ohaří, jež Turci vždy o takových výpadech sebou brávali, v krátku vyčenichali jejich úkryt a svým štěkotem jejich přítomnost prozradili.

Žena černě oblečená, jež v náručí nesla dvouleté dítě, zoufale se namáhala uniknouti svým zuřivým pronásledovatelům, třem Laliotům na koních. Žena ta, již venkované Janja říkali, byla as osmnáct let stará a neobyčejně krásná.

Byla dcerou nejbohatšího sedláka, na níž všichni chasníci s toužebností pohlíželi, ale ona náruživě milovala a proti vůli otce svého a svých příbuzných provdala se o šestnácti letech za Janniho, hezkého a hodného, ale velice chudobného hocha.

Tento s tak horoucí touhou uzavřený sňatek neměl přece pro ubohou Assimu, — to bylo její pravé jméno, — šťastně vypadnouti, neboť už týden po svatbě byl Janni, když právě divokého koně zkrotiti se namáhal, s něho shozen, i poranil se na hlavě tak těžce, že krátce potom zemřel.

Assimo, jež zprvu byla všecka zoufalá, pomalu, pomaloučku zdála se vpravovati ve svůj krutý los, ač na srdci jejím stále hoře hlodalo. Zůstávala v domě svého muže a zdráhala se stýkati s příbuznými, poněvadž svým odporem zavdali podnět, že se o jejím sňatku "mluvilo."

Po uplynutí svého času porodila Assimo roztomilého, plavovlasého hošíka, kterémuž aby dali jméno nešťastného otce, jemuž se tak velice podobal, kmotry byla požádala.

Tak šla tiše s milou zárukou své lásky, plesajíc v srdci svém, kdykoli jeho hlas a sladký smích zaslechla! "Můj Janni!" říkala mu tu, objímajíc jej srdečně a tak se konejšíc v těžkém hoři, jež ji tížilo nad ztrátou milovaného chotě.

Janja tedy prchala teď, milé to břímě — onť vroucně milované dítě v náručí, před divokými Laliioty brzo sem, brzo tam zahýbajíc a své velké oči se strachem a moudrou obezřelostí na všecky strany jako laň točíc, jež jest ze svého úkrytu vyplašena. Ominó tři Laliioti vzali ji z obou stran na mušku i házeli po ní, aby ji chytili, svoje lassa, jimž však dovednými obraty šťastně ušla; plazila se, shýbala se, náhle se vzpřímila, pádila, zastavovala se.... Turci ji proklínali a zlořečili jí, a pukali se zlostí v srdcích svých. Tak dostihli, prchající žena a její pronásledovatelé, západního okraje lesa. Potom všecka politá a k smrti uštvaná sebrala své poslední síly, aby tam co nejrychleji dorazila.

Když už skorem cíle svého úsilí dostihovala, bylo se jí náhle sehnouti, aby unikla smyčce nejbližšího Laliioty, při tom se však zapletla do úponků zimolezu, jež hustým sítím celou půdu byl opředl a padla na zem.

Turci s jásotem vrhli se na svou kořist. Co se však nejbližší už nad ní skláněl a svou bezbožnou ruku už po jejím lepém těle vztahoval, zafičela z lesa koule a skolila jej.

• • •

Než druzí dva Turci, kteří zaraženi stanuli nad zavražděním soudruhovým, ji pronásledovati mohli, vytrhla se Assimo, nových sil z nebezpečí načerpavši a vzchopivši se pustila, poznamenavši se znamením sv. kříže, do houštiny tam, kde stál podrost co nejhustější. Ale i její diví pronásledovatelé, kteří byli zatím s koní seskočili, v patách jí následovali; i byla by se sotva zachránila, kdyby jí v pravý čas nebyla na mysl přišla jedna z těch lstí, jaké často těm, co v nebezpečí tonou, napadají. Assimo byla si z domu vzala svoje šperky, jež hodila, aby spasila sebe samu, zvláště pak své dítě, Turkům, kteří se hned na ně vrhli a pro ně do hádky dostali. Assimě se zatím podařilo doplaziti se do velké skupiny vysokých, hustě spolu srostlých křovin, jež už asi třiceti dušim všeho stáří a pohlaví za útulek sloužily.

"Zachraňte mne! zachraňte mne!" volala, nastrkujíc jim vstříc své dítě.

"Tiše, hloupá ženo!" pravil nejstarší prudce.

Ihned rozprostlo se hrobové ticho v tom zástupě lidí, toliko tlukot jejich srdcí bylo slyšeti. Venku rušilo volání a proklínání Turků, štěkot psů, ropot se smrtí zápolících a houkání pušek čas od času hluboké ticho lesní. Ranní vánek ševelil v korunách stromů a had se chvatně uchyloval do nejhlubší samoty lesní.

Pojednou ozve se uprostřed toho schouleného, v nejhlubší ticho pohrouženého množství hlas plačícího dítěte. Synáček Assimin se probudil a začal plakati.

"Nenech ho plakati, ženo, sice jsme ztraceni!" vybuchl stařec.

Nešťastná Assimo začala synáčka houpati a konejšiti, ale marně!.... Nedaleko odtud ozývaly se hlasy Turků poštívajících psy do houštin; brzyčko bylo i jim rozuměti. Uprchlíci se hrozili.

"Utiš!ď jej, sic jej zabiju!" pravil opět divoce zhlížející stařec. "Je nás tolik, co bychom pro něho zahynuli.... Slyš!.... Turci přicházejí...." A ježto pachole neustávalo plakati, vztáhl po něm ruky, by je uchvátil.

"O, nech mi ho! mám ho tak ráda, neber mi ho, však on se utiší", prosila nešťastná matka se sepjatýma rukama.

Ale marno, dítě plakalo v jednom kuse.

Turci se blížili, hlasy jejich čím dále tím zřetelněji bylo slyšeti. Jeden z těch, co v té skrýši leželi, povyplazil se poněkud, aby se rozhlédl. Vlasy se mu na hlavě hrůzou zježily: ve vzdálenosti nějakých třiceti kroků vyčenichali psi v jiném úkrytu dvě ženy, šedovlasou stařenu s její dcerou, překrásnou dívkou nezplna šestnáctiletou. Divoký Turek sáhal právě po jataganu, aby jím zamával proto staré matce, když se nenadále smělá dcera odhodlaně vrhla na jednoho z jeho soudruhů, dýku v pozapasu mu vytrhla a ji do chlupatých prsou útočníkových vrazila.

Tu se vrhli ostatní jako šílení na ni — a náš pozorovatel se vrátil zpět do svého úkrytu, aby mu nebylo třeba, kdyžtě pomoci nemohl, na to patřiti, jak před jeho zraky prolévána byla krev křesťanky.

Už slyšeti bylo temný dusot kroků Turků, kteří se houštině pořád víc a více blížili. Dítě neustávalo plakati.

"Bratři," pravil stařec přitlumeným hlasem ku svým společníkům, "je nás třicet, i přišli jsme, abychom tu spásy před tureckými noži hledali, ale já vidím, že se nám to nepodaří; dítě v jednom kuse křičí. Rozhodněte tedy, máme je usmrtiti, či máme taky my zahynouti? Jedno z obojího. Co říkáte?"

Návrh starcův způsobil u všech přítomných hrozné zděšení. Nešťastná matka s uplakaným zrakem lpí na jejich obličejích, aby uhádla, jaké slovo teď s jejích rtů splyne, jak odsouzenec s tlukoucím srdcem čeká na rozsudek soudcův.

Oslovení se odvrátili a hleděli jeden na druhého; potom s hrůzou pravili: "Musíme je usmrtiti."

"Assimo, dej sem dítě!" pravil starosta přísně, vztahuje po něm ruky a vytahuje malou dýku z pozapasu.

Assimo hleděla na něho jako zoufalá. Když starý dítě uchvátiti chtěl, s poděšením odstoupila, skryla dítě na své hrudi a vyrazila ze sebe řev nenapodobný řevu lvice.

"Dej sem dítě, Assimo!" opakoval opět velitelským hlasem stařec.

"Ach, nechte mi je přec.... nemám druhého, co si pak jen počnu?.... Zadrž! Zůstaňte si tu, já odejdu."

"Ne, ty nesmíš odejíti, Turci stojí venku, jakmile by tě zahlédli vycházeti, přišli by a našli by nás. Ty zůstaneš, ale ten capart musí jíti!...." pravil zlostně stařec i popadl pachole za nožku.

"O můj holoubku.... co to praví Janni? Ach, buď tichý; nemáš otce,.. tak tomu chtěl tvůj neblahý osud, neboť jsi se na neštěstí narodil, buď zticha!" pravila i tiskla jej všecka bolem bez sebe k prsům, aby jen jeho nářek utlumila.

Náhle sebou dítě zacukalo; Assimo se zhrozila.. oči jí vystupovaly z důlků, vlasy jí stály jako hřebíky na hlavě; z prsou vydral se jí těžký vzdech.

Dítě se utišilo; Assimo ležela omdlelá na zemi, pevně k srdci svému tulíc své robátko.

Co v úkrytě leželi, svěsili smutně své hlavy na prsa.

• • •

Pomalu, pomaloučku vzdaloval se venku hluk a štěkot psů, až v dáli úplně zanikl. Hluboké ticho panovalo v lese. Ptáci, kteří byli před uprchlíky poděšeni, odletěli, znova se vraceli a začali znova svoje milé písenky hlaholiti, poskakujíce vesele po ratolestech.

Turci nastoupili na zpáteční cestu do pevnosti, odváděli s sebou několik mladých dívek jako zajatkyň, kdežto oběti své nechali nepochované a neoplakané v lese.

Slunce vystupovalo jasné a zářící. — Skřivánek o žížek trilkovali svou bezstarostnou písničku v povětří.

• • •

Od té doby vypíná se na tom místě v lese dřevěný kříž, jenž tam postaven je na ochranu malého růvku, vedle pak něho hlásá vysoký cypřiš široko daleko o hlubokém bolu.

Poblíž pak hrobečku husté keře růžové a vysoký rozmarýn vydechují svou libou vůni, kolébajíce svými květy na štíhlých stoncích jakoby k upokojení dušičky v hrobě dřímající. A nedaleko odtud stojí malá kuželovitá chata slaměná, jejíž jedinou okrasou jest obraz. Slouží za příbytek bytosti bolem naplněné.

V hrobečku dřímajícím je dvouletý Janni, malý spasitel, jenž pro jiné svůj mladý živůtek musil obětovati. V chatě pak bydlí Janja, nešťastná chot' a ještě nejšťastnější matka, jež svou jedinou naději v obět' dala, aby své rodičky od záhuby zachránila.

Roztrpčena bezcitelností těch, jejichž zachráňkyní se stala, a nemajíc v osadě jediné spřízněné duše, volila Assimo ubytovati se na blízku svého spícího, vroucně milovaného synáčka, a času nepodařilo se ani trochu umenšiti její lásky k dítěti a k jejímu manželovi.

Po povstání bylo v osadě úplně zpustošené vše překopáno, tak že nezůstalo ani stopy po Lechainaském hřbitově. Assimo však, jež každé neděle tam na oslíku přivážel dříví na prodej anebo také, dle roční doby, vyřezávané lžíce a podobné věci, odevzdá to menšímu rolníkovi, aby s tím na trh došel a prodal, sama spěchajíc na to místo, kde se kdysi nalézal hrob jejího muže, bytosti, již nejprve milovala; tam se často zdrží hezkou chvíli němá, s rukama na prsou založenýma a s hlavou svěšenou.

"Ano, tu odpočívá můj holoubek", pravila jednou, ukazujíc pomník svého dítěte mladému myslivci, jenž mimo její chatu se bral.

"Teď by už také byl mužem a já bych na něm měla radost a potěchu, než to nic nedělá: vy všichni musíte mu závidět jeho smrt, — — — neboť padl za otčinu," dodala s jakousi hrdostí, "a tu v Drosselí zemru také já jednoho dne a", — při tom se trpce usmála — "a já nevím, najde-li se někdo, jenž mne pochová."

Hrozby.

Zvony oznamovaly poledne, z otevřených vrat továrny rozléval se smíšený, vlnivý proud mlčelivého, znaveného dělnictva. Nikdo nemluvil; hoši nestarali se o děvčata, tato zase ne o hochy, a z dětí nepomýšlelo žádné na hračky. Síly zdály se býti vyčerpány, mladí stávali se starci a staří polomrtvými. Třída dvojnásob utlačovaná. Jednou vlastní neuvědomělostí, podruhé sobectvím cizince.

Lidé rozptýlili se jako mraky před bouří; nejprvé utvořili hloučky, pak skupiny, a konečně zbyli jednotlivci, kteří mlčky, bez pozdravu se rozcházeli; jedni šli domů, druzí do výčepních místností a tak ztráceli se jeden po druhém v pohyblivém životě čtvrti.

Jedním z posledních, kteří továrnu opustili, byl Kaspar Santiagos, pro svou sílu a velikost také "dlouhý Kašpar" jmenovaný. Mírný výraz jeho obličeje, jasné čelo a otevřený pohled činily jej sympatickým, kdežto současně stavbou svého těla podobal se Herkulovi v dělnické bluze.

Kráčel ve stínu zdí, prošel dvě nebo tři ulice, přešel rychle náměstí a dospěl, když — aby si nadešel — přešel několik mostů a prošel několik průchodních domů, k stromořadí, jež skládalo se z mocných jilmů. Ve stínu jednoho z těchto stromů, sedíc na velké kameně, čekala mladá žena v čistých šatech; před sebou měla koš, v klíně držela dítě, kolem pobíhal pes. Zvíře, jakmile uzřelo svého pána, běželo mu naproti, děcko kývalo ručkama, a kdežto muž vyjímal z koše chléb a kus ukrojil, mladá žena, aniž s něho spustila oka, postavila před něj připravený salát a lahev červeného; do hliněné bílé mísy s modrým okrajem vysypala maso s hnědou, libě páchnoucí omáčkou a podala mu dřevěnou lžíci. — —

V dáli zavzněly "pracovní zvony" několika továren; spolkl poslední sousto, učinil několik tahů z cigarety, dal dítěti políbení, hodil psíkovi kost a přivinuv spěšně k sobě mladou ženu, podoben lakomci, který láská svůj poklad, nastoupil opět cestu k továrně.

Brzy na to vstoupil vraty jejími, prošel dvůr plný železných tyčí a prutů a dospěl konečně do širé, prostorné síně; do této padalo světlo okny, za jejichž kalnými tabulemi bylo možno rozeznati zčernalé zdi, hromady uhlí, kovárnu, v níž poletovaly jiskry a vysoké komíny, z nichž vyrážel supící černý, hustý uhelný kouř.

Po celé šíři a délce síně rozbíhalo se v složitých liniích množství lesklé ocele a hlazeného železa: páky, hřídele, kola řemeny spojená, a vše to stoupalo, klesalo, kroutilo se, křížilo a otáčelo v závratné rychlosti jako vymknuté údy živoucího mechanismu; nic nemohlo stanouti, aniž pohyb celku by nebyl ochromen. Dřevěná podlaha otřásala se pod nárazy páry, jejíž supění bylo slyšeti na blízku; a z druhých dílen, dusen vzdáleností, zaléhal sem lomoz těžkých železných bucharů a tlučení strojů, smíšené se zpěvem žen. — —

Malý dvůr, hluboce dole položený, dělil síň od jiné podobné, mezi oběma nacházela se úzká dřevěná lávka, vedle níž těsně otáčelo se kolem své osy obrovské hnací kolo.

Když se Kašpar ocitl asi uprostřed této lávky, zpozoroval, že se blíží k němu z druhé síně učeň s takovou rychlostí, jež činila jeho zastavení v pravý čas nemožným. Kašpar, který neměl již času vrátiti se a jinak vidět, že oba na úzké lávce nebudou míti místa, ustoupil, tělo nahnuv pokud možno na zad, na stranu; hoch přiběhl, vyhnul se špatně, sklouzl a spadl nohama napřed s lávky. Kašpar, staraje se více o druhého, zapomenul na vlastní nebezpečí a měl sotva tolik času, že zachytil ruku hochovu, který zoufale zavěsil se na něho celou svou tíží, až se Kašpar zapotácel. Instinktivně, aby udržel rovnováhu, natáhl Kašpar druhé rámě do zadu. Tím však přišel v dosah hnacího kola, a to mu roztříštilo kosti nad rukou. Hoch vypravoval později, že přes svoje uleknutí, postřehl šramot podobný praskotu dřeva, když jest štípáno sekerou.

Přes to měl muž ještě tolik duchapřítomnosti, že ustoupil několik kroků a vytáhl chlapce k sobě nahoru; ten stál již na bezpečné půdě síně, když Kašpar, strašlivými bolestmi přemožen, omdlel.

Kamarádi jej zdvihli, a jelikož o továrním lékaři nebo tovární lékárně nebylo řeči, posadili jej do židle a odnesli do sousední nemocnice, kde mu ještě téhož dne byla ruka až po loket odňata.

Hojení trvalo dlouho. Během této doby došly nejdříve úspory, pak putovaly šaty do zastavárny: jeho plášť, její mantila; pak malá podpora kamarádů a sousedů, a konečně i ze stávkové pokladny. Na práci nebylo více pomyšlení, neboť ruka, již Kašpar ztratil, byla pravice.

Čtyřicet a jeden den po tomto neštěstí objevila se žena velkého Kašpara v pokladním oddělení továrny.

Byl to malý prostor, rozdělený dřevěnou stěnou se zamřížovanými okénky. Za okénky bylo možno viděti starého, pěkně oblečeného pána se sněhobílou náprsenkou, který četl noviny, poblíže něho stáli dva muži, skloněni přes pulty z jedlového dřeva a píšící pilně ve velkých knihách.

"Co tě sem přivádí?" tázal se jeden z písařů, přiblíživ se k ženě.

"Jak se vede velikému Kašparovi?" tázal se druhý.

"Jak by se mu vedlo! Mrzák!"

"A proč přicházíš ty?"

"Pro peníze!"

Jeden z mužů vzal knihu a počal v ní listovati mumlaje: "Kašpar..... Kašpar...."

"Jest pod jménem Santiagos, soustružna železa, druhé oddělení...." pravila žena.

"Skutečně. Kašpar Santiagos, zde jest."

"Mnoho-li?" tázala se povzdychnouc.

Písař jal se malovati číslice na kousek papíru a tázal se, aniž by pozvedl hlavu: "Dostal za předcházející týden mzdu?"

"Ano."

"Nuže, pak.... to činí...."

Nyní dal pán se sněhobílou náprsenkou sklesnouti novinám a tázal se, aniž by pohleděl na ženu:

"Který den to bylo?"

"Bylo to dvacátého předešlý měsíc, ve středu o druhé hodině," odvětila smutně.

"Nuže, pak jest to jasné," odpověděl pán, "pondělí jeden, — úterý dva, — středa, dva a půl dne po čtyrech a půl denní mzdy, činí jedenácte peset a pětadvcet centimos."

Po té ponořil se opět do čtení svých novin.

Úředník vyňal z pokladny váček, vypočítal peníze a beze slova předal je mladé ženě.

Tato vzdálila se plačíc a nedozněl ještě šramot jejích kroků, když pán s bílou náprsenkou přísně poznamenal:

"Nezapomeňte poznamenati, že velký Kašpar má již zaplaceno!"

Když zvěděli dělníci, že velkému Kašparovi byla vyplacena mzda za dva a půl dne, vzbudilo sdělení to v řadách jejich velké pobouření; tato nespravedlnost vyvolala u nich velikou nevoli.

Delegáti skupin se sešli a jednoho večera svolána byla do hostince "U Francouze" schůze, ku které pozván byl za příčinou důkladného objasnění případu i ubohý mrzák.

Kašpar líčil své neštěstí s největší jednoduchostí, ukázal jizvami pokrytý pahýl ruky a nepřestával pak, mezitím co schůze dále konána, prositi své přátele, by mu upravili cigarety, ježto nebyl ještě zvyklým jednou rukou se obsloužiti.

Špinavá lampa vrhala matné světlo a hořela takřka nadarmo, neboť sotva jizbu osvětlovala. Bylo sotva možno rozeznati postavy a tahy přítomných, a hlasy zněly ze stínů jako neznámé protesty a hrozby.

"Dvanáctiet let už pracuji," pravil jeden, který nejdříve počal mluviti, "a vím více než vy; prošel jsem už mnoho továren — více než dvanáct... Vždy jsem říkal, že by bylo nejlépe, donutiti je, by vydržovali ty, kteří již nemohou pracovati. Neučiní-li toho — pak uvidíte. My máme jen mozoly a prázdné vnitřnosti."

"Já, s menším počtem let práce," pravil jiný, "mám větší zkušenosti. Musíme se spojit, mlčet a jím material, práci, nástroje, vše, co jen možno, kazit, čas mařit, práci konat špatně a při spravování ji docela kazit. V jednom roce nebude továrny, jež by mohla něco prováděti."

"A žádného dělníka, který by měl co jíst."

"Osmihodinnou dobu pracovní!" volali mnozí současně.

"Zvýšení mzdy!"

"Pak zvýší ceny oděvu, chleba, nájemné.... kdyby mohli odměřovali by i vzduch!"

Nyní bylo slyšeti hlas, který se dosud neozval. Hlas, který náležel slaboučkému, malému tělu a ukazoval na neobyčejnou sílu vůle:

"Nepřišli jsme sem proto, bychom mluvili, nýbrž bychom se pomstili. Máte zmužilost? Ano nebo ne! Vím, kde leží tři dynamitové patrony; jednu pro skladiště, kde nalézá se to nejcennější, modely; druhá pro panský dům, zadní část, kde jsou rodinné pokoje, a třetí jako výpomoc, kdyby první nebo druhá nevykonala svůj úkol. Losujte, kdo vytáhne, provede čin."

Dlouho trvající ticho následovalo po tomto strašlivém návrhu; jedni ulekli se zkázy, jež by tím byla způsobena, druzí myšlenky na potrestání, neboť byli by všichni při tom. — Žádný však neřekl: Já se toho odvážím!

Tu rychle zvedl se velký Kašpar, učinil několik tahů z cigarety, postavil se tak, že slabý svit lampy padal na jeho tahy, by druzí mohli vyčísti z jeho obličeje pevnost jeho úmyslu a promluvil následovně:

"Vše to jest neprospěšné, ale zároveň hanebné. Zaopatření, dar milosti z jejich peněz? Sníte snad o stávce? K čemu? Hrabati se v zemi, kdyby chléb došel a pak opět se vrátiti k práci? Návrh s patronami jest pomstou zbabělce! K vůli mně nepotřebujete nikoho vraždit! Přenechte jen mně pomstu.... bude zajisté vydatnou...."

Jedni mručeli, druzí byli rádi, ale všichni ustoupili jeho prosbě: malomyslní ze strachu, zmužilí proto, jelikož v pohledu Kašpara domnívali se čísti něco strašlivého, něco tajemného.

A tak rozešlo se shromáždění, podobajíc se bouřlivým mrakům, jež ve svém nitru ukrývají blesky, ale na zem jich nevychrlí.

Následujícího dne stál veliký Kašpar u zdi nádherného domu, v němž bydlel továrník a prosil kolemjdoucí o almužnu.

Tam stojí vždy zcela blízko pozlacenými okrasami ozdobených vrat, vedle okna, za jehož tabulemi hedvábné záclony vrhají široké záhyby. Zde možno jej viděti den za dnem, jak ukazuje svůj zjizvený pahýl, kdežto jeho silné tělo odráží se pronikavě od mramorové fasády domu; na jeho prsou však visí tabulka s následujícími slovy: "Zmrzačen v továrně pana Martina Penalvy."

Prosby, hrozby, návrhy, vše bylo marným pohnouti jej, by se vzdálil. Tam stojí, když vychází bohatý, moderní otrokář na honbu, za výdělkem nebo zábavou, když jeho manželka vrací se z modlení, a když jeho dcery v bohatých toaletách ubírají se do plesu.

Tento žebrák u brány tohoto paláce jest živoucí pohanou.... on jest současně strašlivou předzvěstí.

Zdá se, jako by rukou, která o almužnu prosí, zároveň hrozil....

Hudební skladatel.

Ubíral jsem se po nábřeží, kolem neúhledné hospůdky. Pojednou slyším, jakoby někdo vší silou byl vykřikl moje jméno. Obrátiv se, uzřel jsem v okně zavalitou postavu řezníka Sidoryče, dávného svého přítele, jenž mi dával maso na úvěr. Usmívaje se šibalsky, kýval na mne rukou a hulákal zvučným hlasem:

— Gavri—ilič!.... Gavri—ilič!..

— Co chceš? — zvolal jsem.

— Pojď sem na chvilku! Něco ti povím!....

Když jsem vstoupil do hospody, nemohl jsem se hned orientovati pro kouř a ošklivý zápach.... V hospodě bylo nabito, neboť byla neděle; všude hlučno, přicházeli a odcházeli lidé, pobíhali biedolící sklepníci s umouněnými ubrousky, i zůstal jsem státi na prahu rozhlížeje se po Sidoryči.

— Sem! Sem! — zazněl jeho hlas z kouta. — Pojď sem!....

Sidoryč vstal od stolu, kde s někým seděl, vzal mne za ruku a uváděje mne k společníku, otázal se mne slavnostně:

— Víš-li pak, kdo to se mnou sedí? — a máchaje vidličkou, na níž byl kousek uzenky, zaúpěl:

— To je — ska-da-tel!

Sidoryč byl už pořádně napilý. Na stole stála vodka s neúhlednou hospodskou zákuskou. Ten, jejž Sidoryč nazval skladatelem, pozvedl hlavu a podíval se na mne opilýma, dobrýma, modrýma očima. Byl to svalnatý, asi třicetletý člověk, s hustými kudrnatými vlasy a zrzavými vousy. Tvář jeho prozrazovala dlouholetého pijáka, byla sešlá, s charakteristickými vráskami a naběhlinami pod očima, nos měl uhrovitý a červený, ale rysy obličeje byly krásné a výrazné, a modré dětské oči připomínaly mi jaksi minulost.

— Vždyť my se známe! — zvolal chraplavým, pijáckým hlasem a usmál se nesměle: — Organov!....

Byl jsem překvapen.... Před několika lety znal jsem Organova, zvláštního příjemného mladíka s jasně modrýma, naivníma očima. Tehdy ještě nepil a byl velmi hezký, hovořil a zpíval zvučným, příjemným barytonem a překvapoval mne svými schopnostmi, zvláště hudebními. Hrál na všech nástrojích orkestrálních, sám se tomu přiučiv, znal se výborně v hudbě a už tehdy napsal některé skladby, jež hrál potom na harmoniu, které si byl sám zrobil. Sám také udělal si koncertní harmoniku. Provozoval doma zámečnictví, přebývaje v baráku na konci města se stařičkou mateří. Vydělal si málo, zabývaje se ponejvíce jen správkou samovarů a hodin. Za to však pořád seděl u harmonia.... Z bídné chatrče zaznívaly stále táhlé harmonické akordy. Často byl zván na měšťanské svatby, aby hrál na harmoniku. Hrál jako virtuos.

Sidoryč byl z oněch směšných milovníků hudby, kteří pranic hudbě nerozumějí a při tom nemají sluchu. Nedovedl zazpívati ani nejsprostší píseň, ale přes to nadšením div nezmíral, slyšel-li zpěv nebo hudbu. Bylo tudíž přirozeno, že si "skladatele" tak vážil.

— Ale ten zná člověka dojmout! — chválil Sidoryč svého soudruha v pití: — nejradši vidím, když při bře slzí! Pět set rublů dávali mu za jeho noty, ale je to podivín, nechce je prodat!....

— Kdybys raději mlčel! — jízlivě přerušil jej Organov.

— Proč jste neprodal svých skladeb? — otázal jsem se.

— A k čemu? Nepotřebuji peněz. Vše jedno, vždyť bych to propil.... Ať si to vezmou až po mé smrti....

— Má tvrdou palici! — vysvětlil mi Sidoryč podivnou odpověď skladatelovu: — co si umíní, od toho neupustí! A víš co, vezmeme si láhev vodky a půjdeme k tobě. Gavriliče vezmeme s sebou. Ty nám zahraješ. Ano?

— Dobrá!

Soudruzi byli napilí, ale Organov zdál se mi vždy zajímavou osobností, jakýmsi tvorem z jiného světa, a kromě toho rád bych si byl poslechl jeho hru. Souhlasil jsem tedy jeti k Organovovi. Usedli jsme všichni tři na izvoščíka, při čemž skladatel jakž takž tísnil se na kozlíku. Musili jsme jet až na konec města, kde to vypadalo jako na venkově: byla tu místa pustá a ohrady, na ulici potloukaly se krávy a prasata, a ubohé domky poskytovaly smutný pohled. Konečně zastavili jsme u jednoho baráku, nad jehož vraty visela tabule obuvníka.

— Stoj! — zvolal Sidoryč slézaje.

Nízkou a tmavou síní vešli jsme do dílny obuvníka, jenž seděl na verpánku a pracoval, maje svalnaté ruce do loktů obnaženy. Kolem válely se odřezky kožíř, kopyta a ševcovské nástroje. Vzduch byl těžký a kyselý. Obuvník, pozvednuv oči, podíval se na nás a neřekl ničeho. Přijala nás stařenka po venkovsku oblečená.

— Mohl's taky počkat s tím pitím! — pravila zlostně Organovovi; — máš jít na svatbu, abys také něco vydělal!

Prošli jsme do vedlejší světničky s jedním oknem. Tam stály holý stůl, tři židle, postel a harmonium. Zapáchalo tu jako v bytě obuvníkově. Pokojík byl oddělen tenkou prkennou stěnou, i bylo slyšeti vše, co se v domě hovořilo.

— Byl přijat právě do sboru, za hodinu má jíti na svatbu a místo toho přijdou sem popíjet všelijací opilci! — ozýval se nespokojený hlas stařenčin.

— Ztracený člověk! — potvrdil obuvník.

Organov se usmál.

— To je můj bratr! — pravil — má vztek, ale co mi po něm.... Nepůjdu na svatbu, protože jsem opilý; vše jedno, peněz by mi nedali a ještě by mne stihla pokuta. Posaďte se, doběhnu zatím ke kupci pro nějakou zákusku!

I narazil si čepici.

Sotva odešel, vešla stařena.

— Mám to nezdárného synka! — zavzdychla si — k ničemu se nehodí, jenom pije! Nevím, kdo jste, ale prosím vás, nedávejte mu už píti! Má jíti na svatbu, čekáme, že přinese aspoň rubl, jsme chudáci.... Trest boží takový syn!

— Cožpak mnoho pije? — otázal jsem se.

— Každý den se opije.... řemesla docela zanechal.... A byl to pořádný zámečník!....

Stařena trochu ve světnici uklidila a ubírala se ke dveřím. Vyšel jsem za ní a zastavil ji.

— Nehněvejte se na nás! — pravil jsem: — možná, že k vůli nám nepůjde na svatbu, tu máte....

I vstrčil jsem jí rubl.

To způsobilo na stařenu ohromný dojem. Všecka zářila a změnila zcela své chování. Děkovala a dlouho vyzvídala, co jsem zač; můj čin zdál se jí přepodivným.

— Prosím za odpuštění, vzácný pane, myslila jsem, že jste taky takový ničema jako ti, co k němu obyčejně chodí.... Ale kdo pak vlastně jste? ....Hned vám přinesu na zub pečené brambůrky!....

V tom objevil se syn a stařena se vytratila. On položil na stůl slané okurky a kus mizerného salámu. Matka přinesla na talíři pečené brambory. Sidoryč otevřel láhev a my jsme se napili.... Mlaskal jazykem, luskal prsty a cítil, že dostavuje se u něho hudební nadání. Konečně už toho nevydržel a se zalíbením pohlédnuv na mladého člověka, pravil prosebným tonem....

— Nu, tak tedy, poslyš.... dej něco k lepšímu!

— Dříve se musíme napít! — namítal hudebník.

Vyprázdnili sklenky poznovu.

Organov usedl konečně ke svému, vlastnoručně sdělanému harmoniu a udeřil několik akordů. Harmonium nebylo velké, ale ton byl přesný a měkký. Co asi námahy stálo ubohého samouka, než si pořídil tento nástroj!

Sidoryč trnul v očekávání.

— Co mám hráti? — otázal se Organov, obraceje se k nám: — chcete-li, zahraju Mozarta? Anebo něco z opery?

— Zahraj nábožnou — pravil Sidoryč — o duši.... a zpívej k tomu!..

— Dobrá.... Zahraju část koncertu "Ve výšinách nebeských...." To neuslyšíte nikde....

Organov spustil smutnou melodii.. Čisté, žalostné zvuky pojily se u velebné akkordy a zdálo se, že nesly se k nebi. Ale byly příliš slabé a zoufalé, vracejíce se znovu zpět a bolně pěly o zemi, slzách a utrpení.... Nízké basové akordy hučely také unyle, tiše a melancholicky.... V těch žaloba na něco, cosi beznadějného a hluboce smutného.... Hudba plynula jednotlivými krátkými větami, jež bylo třeba přednášeti s hlubokým citem a s porozuměním vniknouti v smutný jich obsah.... A Organov zapěl jako pro sebe fistulí svého zchátralého barytonu:

"Od mnoho mých hříchův...."

Tu vzal akkord tichý jako vzdech a pokračoval, doprovázeje slova bolnými, žalostnými zvuky:

"Churaví.... tělo...."

A jakoby se harmonium poněkud rozmýšlelo, dodal ještě hlubším hlasem tiše, prostě a melancholicky:

"Churaví duše!...."

— Achich achich!.... tichounce vzdychal Sidoryč, naplňuje sklenky.

Organov měl schopnost vyluzovati živé zvuky, dodávati jim nálady. Melancholie usídlila se ve světnici, pokud on dojemně, s přestávkami, pěl truchlivou píseň, vysvětlující smutnou hudbu.

— Dosti! — pojednou pravil hudebník: — musíme se napít!

— Můj ty bože! — přit'ukl si Sirodyč v nadšení. — Jak jen tak může člověka popadnouti přímo za srdce? ....Jak?....

— A zahrajte nám také nějakou svoji skladbu! — požádal jsem jej.

— Svou skladbu?.. Chcete, abych ji zahrál na harmoniku nebo na housle? Ostatně, jaká pak to skladba?.. Na způsob starodávných ruských písní.. beze slov.. dvě stě starých písní upravil jsem si do not.. Takových písní teď už ani nezpívají.. Sbíral jsem je.

Sňal s okna velikou koncertní harmoniku, s jakousi zvláštní úpravou tonů, a zahrál cosi táhlého, ruského, připomínajícího vol